

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
PRIIT PIKAMÄE IŠVADA,
pateikta 2023 m. gruodžio 14 d.¹

Byla C-432/22

PT,
dalyvaujant
Spetsializirana prokuratura

(*Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Organizuotas nusikalstamumas – Pamatinis sprendimas 2008/841/TVR – Pamatinis sprendimas 2004/757/TVR – Neteisėta prekyba narkotikais – Prokuroro ir nusikalstamą veiką padariusio asmens sudarytas susitarimas dėl sulygtos bausmės taikymo – Teisingumo Teismo jurisdikcija – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47 straipsnis – Teisėjo patvirtinamas susitarimas – Sąlygos – *Ad hoc* sudėties teismo paskyrimas – Kitų kaltinamųjų sutikimas“

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) nuomone², galimybė sušvelninti kaltinamajam pareikštus kaltinimus arba sumažinti bausmę su sąlyga, kad jis pripažintų savo kaltę, atsisakytų teisės ginčyti faktines aplinkybes teisme arba visapusiškai bendradarbiautų su tyrimą atliekančiomis institucijomis, tapo įprasta Europos valstybių baudžiamosios teisenos sistemose.

2. Teisingumo Teismas savo ruožtu jau yra priėmęs sprendimus bylose dėl kaltės pripažinimo, tačiau tik tiek, kiek jos buvo susijusios su tam tikromis procesinėmis teisėmis, suteikiamomis asmenims, kuriems iškeltos baudžiamosios bylos, pavyzdžiui, nekaltumo prezumpcija, numatyta Direktyvoje (ES) 2016/343³, arba teise būti informuotam apie tau pareikštą kaltinimą, numatyta Direktyvoje 2012/13/ES⁴.

3. Nagrinėjamoje byloje keliamas klausimas, ar ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, siejamai su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsniu, neprieštarauja nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos, pirma, kompetencija patvirtinti susitarimą, kuriuo vienas iš kaltinamųjų pripažįsta savo kaltę dėl inkriminuojamų nusikalstamų veikų mainais

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² 2014 m. balandžio 29 d. EŽTT sprendimas *Natsvlishvili ir Togonidze prieš Sakartvelą* (CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, 90 punktas).

³ 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (OL L 65, 2016, p. 1).

⁴ 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1).

į švelnesnę bausmę, suteikiama kitam teismui nei tas, kuriame iš pradžių buvo iškelta baudžiamoji byla, ir, antra, šio susitarimo patvirtinimas teisme priklauso nuo išankstinės sąlygos, kad visi kiti kaltinamieji, kurie nepripažino savo baudžiamosios atsakomybės, pritartų šio susitarimo sudarymui.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

4. Šioje byloje svarbi ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa.

Bulgarijos teisė

5. *Nakazatelno protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas, toliau – NPK)⁵ 381 straipsnyje, pavadintame „Susitarimas dėl sulygtos bausmės, sudarytas ikiteisminio tyrimo etape“, nustatyta:

„1. Pasibaigus tyrimui, prokuroro arba advokato siūlymu jie gali susitarti dėl bylos išsprendimo.

<...>

4. Susitarime gali būti nustatyta sankcija NK 55 straipsnyje nurodytomis sąlygomis, net jei nėra išskirtinių ar gausių lengvinančių aplinkybių.

5. Susitarimas turi būti sudarytas raštu ir jame turi būti susitarta šiais klausimais:

1) ar veika yra įvykdyta, ar ją įvykdė kaltinamasis, ar ji įvykdyta kaltais jo veiksmais, ar ji laikoma nusikalstama veika ir koks yra jos teisinis kvalifikavimas?

2) koks turi būti sankcijos pobūdis ir jos dydis?

<...>

6. Susitarimą pasirašo prokuroras ir advokatas. Kaltinamasis pasirašo susitarimą, jei su juo sutinka, prieš tai pareiškęs, jog atsisako bylos nagrinėjimo įprasta tvarka.

7. Kai procesas nukreiptas prieš kelis asmenis arba kelias nusikalstamas veikas, susitarimas gali būti sudaromas kai kurių iš šių asmenų arba dėl kai kurių iš šių nusikalstamų veikų.

<...>“

6. NPK 382 straipsnyje „Teismo sprendimas dėl susitarimo“ nustatyta:

„1. Prokuroras pateikia susitarimą kompetentingam pirmosios instancijos teismui iš karto po to, kai susitarimas sudaromas, kartu su byla.

⁵ DV, Nr. 86, 2005 m. spalio 28 d.

<...>

5. Teismas gali pasiūlyti susitarimo pakeitimus, jie nagrinėjami kartu su prokuroru ir advokatu. Kaltinamasis išklausomas paskiausiai.

<...>

7. Teismas patvirtina susitarimą, jeigu jis neprieštarauja įstatymams ir moralei.

<...>“

7. NPK 384 straipsnyje „Susitarimas dėl sulygtos bausmės, sudarytas teismo nagrinėjimo etape“ nurodyta:

„1. Šiame skyriuje nustatytais sąlygomis ir tvarka pirmosios instancijos teismas gali patvirtinti susitarimą dėl sulygtos bausmės, dėl kurio buvo susitarta pradėjus teisminį nagrinėjimą, bet nepasibaigus teismo tyrimo etapui.

<...>

3. Tokiais atvejais susitarimas dėl sulygtos bausmės taikymo patvirtinamas tik gavus visų [proceso] šalių sutikimą.“

8. NPK 384 bis straipsnyje, pavadintame „Sprendimas dėl susitarimo, sudaryto su vienu iš kaltinamųjų arba dėl vienos iš nusikalstamų veikų“, numatyta:

„1. Jeigu pradėjus teisminį nagrinėjimą, bet dar nepasibaigus teismo tyrimo etapui, buvo sudarytas susitarimas su vienu iš kaltinamųjų arba dėl vienos iš nusikalstamų veikų, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą.

2. Kitos sudėties teismas priima sprendimą dėl pasiekto susitarimo per septynias dienas nuo bylos gavimo.

3. Tos sudėties teismas, kuris nagrinėjo 1 dalyje nurodyta bylą, tęsia bylos nagrinėjimą po to, kai priimamas sprendimas dėl susitarimo.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

9. 2020 m. kovo 25 d. *Spetsializirana prokuratura* (Specializuotoji prokuratūra, Bulgarija) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme – *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) iškėlė baudžiamąją bylą 41 asmeniui, įskaitant SD ir PT, dėl vadovavimo organizuotai nusikalstamai grupei ir (arba) dalyvavimo jos veikloje, siekiant platinti narkotikus praturtėjimo tikslais. PT persekiojamas už dalyvavimą šios nusikalstamos grupės veikloje ir disponavimą narkotinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti.

10. 2020 m. rugpjūčio 26 d. ikiteisminio tyrimo metu prokuroras ir SD advokatas pasiekė susitarimą, pagal jį SD pripažino savo kaltę dėl visų jam pareikštų kaltinimų ir jam numatyta paskirti mažesnę bausmę, nei nustatyta įstatyme. Šiame susitarime buvo paminėti kitų kaltinamųjų vardai, pavardės ir nacionaliniai asmens tapatybės kodai. Šių asmenų sutikimo nebuvo paprašyta, o 2020 m. rugsėjo 1 d. kitos sudėties teismas patvirtino šį susitarimą.

11. 2020 m. lapkričio 17 d., vykstant proceso teisminei stadijai, prokuroras ir PT advokatas pasiekė susitarimą, pagal kurį PT pripažino savo kaltę dėl visų jam pareikštų kaltinimų, o už padarytus nusikaltimus jam numatyta skirti laisvės atėmimo bausmę, jos vykdymą atidedant (toliau – 2020 m. lapkričio 17 d. susitarimas). Siekiant atsižvelgti į 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendimą *AH ir kt. (Nekaltumo prezumpcija)* (C-377/18, EU:C:2019:670), šis susitarimas buvo iš dalies pakeistas, nebenurodant kitų kaltinamųjų pavardžių ir nacionalinių asmens tapatybės kodų.

12. 2021 m. sausio 14 d. įvykusiame teismo posėdyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikusiai teismui buvo pateiktos kitų kaltinamųjų pastabos; jose kai kurie iš jų nesutiko, kad būtų patvirtintas 2020 m. lapkričio 17 d. susitarimas. 2021 m. sausio 18 d. šis teismas, vadovaudamasis NPK 384bis straipsniu, persiuntė šį susitarimą teismo pirmininkui, kad jis paskirtų kitos sudėties teismą, kuris priimtų sprendimą dėl minėto susitarimo. 2021 m. sausio 21 d. tas teismas atsisakė patvirtinti 2020 m. lapkričio 17 d. susitarimą, motyvuodamas tuo, kad kai kurie kaltinamieji nedavė tam sutikimo.

13. 2022 m. gegužės 10 d. prokuroras ir PT advokatas, remdamiesi 2019 m. liepos 29 d. Sprendimu *Gambino ir Hyka* (C-38/18, EU:C:2019:628), paprašė tos sudėties teismo, kuris nagrinėjo bylą, priimti sprendimą dėl šio susitarimo, neprašant kitų kaltinamųjų sutikimo. Tačiau 2022 m. gegužės 11 d., siekiant pagal NPK 384bis straipsnį paskirti teismo, kuris priimtų sprendimą dėl minėto susitarimo, sudėti, ši nebuvo įtraukta į atsitiktinio paskirstymo procedūrą.

14. 2022 m. gegužės 18 d. pagal šią nuostatą paskirtos sudėties teismas išnagrinėjo 2020 m. lapkričio 17 d. susitarimą ir atsisakė jį patvirtinti, motyvuodama tuo, kad tokiame patvirtinime reikalingas kitų 39 kaltinamųjų sutikimas. Dėl šio atsisakymo prokuroras, PT ir jo advokatas tą pačią dieną dar kartą paprašė tos sudėties teismo, kuriam buvo pateikti visi įrodymai, patvirtinti minėtą susitarimą, neprašant kitų kaltinamųjų sutikimo. Vis dėlto prokuroras išreiškė abejonių dėl šios sudėties teismo nešališkumo toliau nagrinėjant bylą kitų asmenų atžvilgiu, jeigu jis patvirtintų su PT sudarytą susitarimą. PT savo ruožtu mano, kad jeigu jam būtų neleista sudaryti susitarimo, būtų pažeistos jo teisės, kylančios iš 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK).

15. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą šį prašymą pateikęs teismas nurodo, kad atsakymas į prejudicinius klausimus būtinas tam, kad galėtų priimti sprendimą dėl nagrinėjamos bylos esmės, nes ši byla susijusi su nusikalstamomis veikomis, patenkančiomis į pamatinių sprendimų 2004/757/TVR⁶ ir 2008/841/TVR⁷ taikymo sritį, taigi, į „Sąjungos teisei priklausančias sritis“, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Jis mano, kad nacionalinėje teisėje numatytos procedūros, skirtos prokuroro ir kaltinamojo susitarimui sudaryti, yra Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsnio ir Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsnio „įgyvendinimas“, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį.

⁶ 2004 m. spalio 25 d. Tarybos pamatinis sprendimas, nustatantis būtiniausias nuostatas dėl nusikalstamų veikų sudėties požymių ir bausmių neteisėtose prekybos narkotikais srityje (OL L 335, 2004, p. 8).

⁷ 2008 m. spalio 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu (OL L 300, 2008, p. 42).

16. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, pirma, kyla klausimas, ar NPK 384bis straipsnis yra suderinamas su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Chartijos 47 straipsnio pirma ir antra pastraipomis. Šio teismo teigimu, baudžiamojo proceso betarpiškumo principui ir teisei į veiksmingą teisminę gynybą prieštarauja tai, kad gynyba atsiduria tokioje padėtyje, kai įrodymus renka vienos sudėties teismas, o sprendimą dėl jų tenka priimti kitos sudėties teismui.

17. Minėtam teismui taip pat kyla klausimas dėl NPK 384 straipsnio 3 dalies, pagal kurią tokiai sutarčiai patvirtinti reikalingas kitų toje pačioje baudžiamojoje byloje kaltinamų asmenų sutikimas, suderinamumo ne tik su Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsniu ir Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsniu, bet ir su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa bei Chartijos 52 straipsniu, siejama su jos 47 straipsniu. Dėl šio reikalavimo gauti sutikimą būtų apribota galimybė pasinaudoti teisių gynimo priemone, kaip tai suprantama pagal pastarąją nuostatą, ir nebūtų laikomasi proporcingumo principo, kaip to reikalaujama Chartijos 52 straipsnyje.

18. Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar tuo atveju, jeigu jis pats patvirtintų prokuroro ir PT sudarytą susitarimą, vėliau privalėtų, atsižvelgdamas į 2020 m. gegužės 28 d. nutartį *UL ir VM* (C-709/18, EU:C:2020:411, 35 punktas), atsisakyti nagrinėti šią bylą, kad būtų užtikrinta Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje numatyta kitų kaltinamųjų teisė į nešališką teismą.

19. Tokiomis aplinkybėmis *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Jei baudžiamoji byla yra susijusi su kaltinimais dėl nusikalstamų veikų, patenkančių į Sąjungos teisės taikymo sritį, ar su ESS 19 straipsnio 1 dalies [antra pastraipa] ir Chartijos 47 straipsnio pirma ir antra pastraipomis suderinamas nacionalinis įstatymas, kuriuo nustatomas reikalavimas, kad ne būtų nagrinėjantis teismas, kuriame buvo surinkti visi įrodymai, o kitas teismas turi iš esmės nagrinėti prokuroro ir kaltinamojo sudarytą susitarimą, jei šis reikalavimas grindžiamas tuo, kad yra kitų kaltinamųjų, kurie tokio susitarimo nesudarė?
2. Ar su Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsniu, Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsniu, ESS 19 straipsnio 1 dalies [antra pastraipa] ir Chartijos 52 straipsniu, siejama su 47 straipsniu, suderinamas nacionalinis įstatymas, pagal kurį susitarimą, kurio pagrindu baigiama baudžiamoji byla, leidžiama sudaryti tik tuo atveju, jei visi kiti kaltinamieji ir jų gynėjai jam pritarė?
3. Ar pagal Chartijos 47 straipsnio antrą pastraipą būtina, kad teismas, išnagrinėjęs ir patvirtinęs susitarimą, atsisakytų nagrinėti kitiems kaltinamiesiems pateiktus kaltinimus, jeigu jis dėl šio susitarimo priėmė sprendimą, kuriame nei išsakoma nuomonė dėl jų dalyvavimo darant nusikalstamą veiką, nei nusprendžiama dėl jų kaltės?“

Procesas Teisingumo Teisme

20. Europos Komisija pateikė rašytines pastabas.

Analizė

21. Kaip matyti iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą, jį pateikęs teismas mano, kad turi kreiptis į Teisingumo Teismą dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, Chartijos 47 ir 52 straipsnių, taip pat Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsnio ir Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsnio išaiškinimo atsižvelgiant į jam kylančias abejones dėl nacionalinės teisės aktų, apibrėžiančių prokuroro ir baudžiamąją tvarką persekiojamo asmens sudaryto susitarimo, kuriuo pastarasis pripažįsta savo kaltę dėl jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų ir dėl to jam skiriama iš anksto sulygta bausmė, teismo patvirtinimo sąlygos, atitikties šioms Sąjungos teisės nuostatoms.

22. Rašytinėse pastabose Komisija iš esmės teigė, kad Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsnis, Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsnis ir Chartijos 47 straipsnis netaikytini. Ji taip pat nurodė, kad sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvai, susiję su antruoju prejudiciniu klausimu, neatitinka Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio reikalavimų. Be to, svarbu priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją pats Teisingumo Teismas turi įvertinti sąlygas, kuriomis į jį kreipiasi nacionalinis teismas, ir patikrinti savo paties jurisdikciją arba jam pateikto prašymo priimtinumą⁸.

Dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos

23. Pagal suformuotą jurisprudenciją Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į prejudicinį klausimą, kai akivaizdu, jog Sąjungos teisės nuostata, kurią jo prašoma išaiškinti, negali būti taikoma⁹. Jei teisinė situacija nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos jos nagrinėti, ir jokios Chartijos nuostatos, kuriomis remiamasi, pačios savaime negali būti tokios jurisdikcijos pagrindas¹⁰.

24. Visų pirma, kalbant apie ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos taikymą, reikia priminti, kad pagal šią nuostatą valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant subjektams, kad bus paisoma jų teisės į veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse. Taigi valstybės narės turi numatyti teisių gynimo priemonių ir procedūrų sistemą, pagal kurią minėtose srityse būtų užtikrinta veiksminga teisminė kontrolė. Dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos taikymo srities iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad ši nuostata taikoma „Sąjungos teisei priklausančiose srityse“, neatsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis valstybės narės įgyvendina šią teisę, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį¹¹.

25. ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, be kita ko, turi būti taikoma bet kuriai nacionalinei institucijai, kuri, kaip teismas, gali priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu, taigi patenkančių į šios teisės taikymo sritį. Toks yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo atvejis; jam, kaip Bulgarijos bendrosios kompetencijos teismui, gali tekti priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu, ir kaip „teismas“, kaip tai suprantama pagal šią teisę, jis yra Bulgarijos teisių gynimo priemonių „Sąjungos teisei priklausančiose srityse“, kaip tai suprantama pagal

⁸ 2022 m. kovo 22 d. Sprendimas *Prokurator Generalny ir kt. (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija – Paskyrimas)* (C-508/19, EU:C:2022:201, 59 punktas).

⁹ Žr. 2022 m. vasario 24 d. Sprendimą *Viva Telecom Bulgaria* (C-257/20, EU:C:2022:125, 123 punktas).

¹⁰ 2023 m. balandžio 18 d. Nutartis *Vantage Logistics* (C-200/22, EU:C:2023:337, 27 punktas).

¹¹ 2020 m. kovo 26 d. Sprendimo *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18 (toliau – Sprendimas *Miasto Łowicz*), EU:C:2020:234, 32 ir 33 punktai).

ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, sistemos dalis, todėl tokie teismai turi atitikti veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus. Be to, dera pažymėti, kad, nors teisingumo vykdymo organizavimas valstybėse narėse priklauso šių valstybių narių kompetencijai, vis dėlto įgyvendindamos šią kompetenciją valstybės narės turi laikytis iš Sąjungos teisės, visų pirma iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, joms kylančių įpareigojimų¹².

26. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad šioje byloje Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

27. Antra, Chartijos taikymo sritis, kiek tai susiję su valstybių narių veiksmais, yra apibrėžta jos 51 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią Chartijos nuostatos skirtos valstybėms narėms tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę; šioje nuostatoje patvirtinama Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, pagal kurią Sąjungos teisės sistemoje užtikrinamos pagrindinės teisės turi būti taikomos visais atvejais, kuriuos reglamentuoja Sąjungos teisė, tačiau negali peržengti šių atvejų ribų.

28. Nagrinėjamu atveju, kiek tai susiję konkrečiai su Chartijos 47 straipsniu, dėl kurio pateiktas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą, reikia pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme nagrinėjama byla dėl 40 asmenų, įskaitant PT, baudžiamojo persekiojimo už dalyvavimą organizuotos nusikalstamos grupės, kurios tikslas buvo platinti narkotikus siekiant praturtėti, veikloje, o PT buvo persekiojamas taip pat už disponavimą narkotinėmis medžiagomis, turint tikslą jas platinti.

29. Neabejotina, kad minėtos nusikalstamos veikos, kurios yra numatytos ir už kurias baudžiama pagal Bulgarijos baudžiamojo kodekso 321 straipsnio 3 dalies 2 punktą ir 354 bis straipsnio 1 dalį, patenka į pamatinių sprendimų 2004/757 ir 2008/841 taikymo sritį, kurių atitinkamai 5 ir 4 straipsniuose numatyta, kad valstybės narės gali imtis reikalingų priemonių užtikrinti, kad šiuose pamatiniuose sprendimuose nurodytos bausmės būtų sumažintos, jeigu jis atsisakytų savo nusikalstamos veikos srityse, kurioms taikomi šie pamatiniai sprendimai, ir administracinėms arba teisminėms institucijoms pateiktą informaciją, kurios jos kitaip nebūtų galėjusios gauti, be kita ko, padėdamas joms nustatyti ar patraukti atsakomybėn kitus nusikaltėlius arba rasti įrodymus.

30. Ar iš pirma išdėstyto teiginio galima daryti išvadą, kaip tai daro prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kad nacionalinėmis proceso teisės normomis, kuriomis reglamentuojamas susitarimo dėl kaltės pripažinimo patvirtinimas teisme, įgyvendinama Sąjungos teisė, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį, ir dėl to taikytinos Chartijos nuostatos?

31. Į šį klausimą galėtų būti atsakyta neigiamai, pagal analogiją taikant motyvus, kuriais remiantis buvo priimta 2019 m. rugsėjo 24 d. Nutartis *Spetsializirana prokuratura (Nekaltumo prezumpcija)* (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776), susijusi su Direktyvos 2016/343 7 straipsnio 4 dalies, pagal kurią „valstybės narės gali leisti savo teisminėms institucijoms priimant nuosprendžius atsižvelgti į įtariamųjų ir kaltinamųjų bendradarbiavimą“, aiškinimu. Tame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad šis straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo neregamentuojamas klausimas, ar galima nustatyti sąlygą, kad teismas patvirtintų susitarimą dėl sulytos bausmės taikymo, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuri sudarė priklausymu nusikalstamai grupei įtariamasis asmuo ir prokuroras, tik tuo atveju, jei kiti asmenys, kaltinami

¹² Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Miasto Łowicz* (34–36 punktai).

priklausymu šiai nusikalstamai grupei, sutinka, kad toks susitarimas būtų sudarytas, ir nepaisant išankstinio konstatavimo, kad ši direktyva procesui pagrindinėje byloje taikytina *ratione personae* ir *materiae*.

32. Nagrinėjamu atveju reikia pažymėti, pirma, kad pamatiniai sprendimai 2004/757 ir 2008/841 buvo priimti, be kita ko, remiantis ES 31 straipsnio 1 dalies e punktu, kuriame konkrečiai numatyta, kad bendrais veiksmais teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje siekiama laipsniškai imtis priemonių, nustatančių būtiniausias taisykles, susijusias su nusikalstamų veikų sudėties požymiais ir bausmėmis, taikomų neteisėtose prekybos narkotikais srityje¹³. Šiuose pamatiniuose sprendimuose, remiantis dabartinės SESV 83 straipsnio 1 dalimi, kuria buvo pakeista ES 31 straipsnio 1 dalis, įtvirtintos būtiniausios materialinės baudžiamosios teisės nuostatos.

33. Vis dėlto reikia pažymėti, kad nagrinėjamos nacionalinės teisės normos patenka į baudžiamojo proceso sritį ir kad nė vienu Sąjungos teisės aktu, kuriuo siekiama padidinti įtariamų ar kaltinamų asmenų teises baudžiamojo proceso metu, priimtu remiantis SESV 82 straipsnio 2 dalimi, konkrečiai neregamentuojama prokuroro ir nusikalstamą veiką padariusio asmens susitarimo dėl kaltės pripažinimo sudarymo tvarka. Pagal suformuotą jurisprudenciją sąvoka „Sąjungos teisės įgyvendinimas“, kaip ji suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį, suponuoja sąsają tarp Sąjungos teisės akto ir ginčijamos nacionalinės priemonės, kuri turi būti daugiau nei tik sričių panašumas arba vienos srities netiesioginis poveikis kitai¹⁴.

34. Antra, dera priminti, kad pamatiniai sprendimai valstybėms narėms yra privalomi rezultatų, kuriuos reikia pasiekti, atžvilgiu, bet palieka nacionalinėms valdžios institucijoms galimybę pasirinkti jų įgyvendinimo formą ir būdus¹⁵. Kaip jau nurodyta, pamatiniai sprendimai 2004/757 ir 2008/841 yra tik būtiniausio suderinimo priemonės. Vadinasi, valstybės narės turi didelę diskreciją, kaip šiuos dokumentus įgyvendinti savo nacionalinėje teisėje¹⁶.

35. Trečia, iš Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsnio ir Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsnio formuluočių matyti, kad pagal šias nuostatas valstybės narėms paliekama tik galimybė leisti savo teisminėms institucijoms, nustatant bausmę po baudžiamosios atsakomybės pripažinimo, atsižvelgti į kaltinamųjų bendradarbiavimą. Vadinasi, šioje nuostatoje neįtvirtinta valstybių narių pareiga užtikrinti, kad šios institucijos atsižvelgs į tokį bendradarbiavimą, pagal ją kaltinamajam nesuteikiama teisės gauti švelnesnę bausmę bendradarbiaujant su teisminėmis institucijomis, pavyzdžiui, sudarant su prokuroru susitarimą, kuriame šis asmuo pripažįsta savo kaltę¹⁷.

36. Svarbu pabrėžti, kad Teisingumo Teismas padarė išvadą, jog Sąjungos pagrindinės teisės negali būti taikomos nacionalinės teisės atžvilgiu, nes atitinkamos srities Sąjungos teisės nuostatose nenustatyta jokios konkrečios valstybių narių pareigos dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamos situacijos¹⁸.

¹³ Dėl Pamatinio sprendimo 2004/757 žr. 2020 m. birželio 11 d. Sprendimą *Prokuratura Rejonowa w Słupsku* (C-634/18, EU:C:2020:455, 32 punktas).

¹⁴ 2014 m. liepos 10 d. Sprendimo *Julián Hernández ir kt.* (C-198/13, EU:C:2014:2055, 34 punktas).

¹⁵ 2020 m. birželio 11 d. Sprendimo *Prokuratura Rejonowa w Słupsku* (C-634/18, EU:C:2020:455, 39 punktas).

¹⁶ Dėl pamatinio sprendimo 2004/757 žr. 2020 m. birželio 11 d. Sprendimą *Prokuratura Rejonowa w Słupsku* (C-634/18, EU:C:2020:455, 41 punktas).

¹⁷ Pagal analogiją žr. 2019 m. rugsėjo 24 d. Nutartį *Spetsializirana prokuratura (Nekaltumo prezumpcija)* (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, 34 punktas).

¹⁸ 2019 m. rugsėjo 24 d. Nutartis *Spetsializirana prokuratura (Nekaltumo prezumpcija)* (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, 41 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

37. Ketvirta, žinoma, reikia pažymėti, kad Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsnyje ir Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsnyje išsamiai nurodytos sąlygos, kuriomis teisminės institucijos prireikus gali atsižvelgti į kaltinamų asmenų bendradarbiavimą, kiek tai nagrinėjamu atveju susiję su šio elgesio turiniu. Ši pastaba, žinoma, negali paneigti išvados, kad valstybės narės neturi pareigos į tai atsižvelgti. Visų pirma minėtose Pamatinių sprendimų 2004/757 ir 2008/841 nuostatose nėra jokių nuorodų dėl procesinių taisyklių, reglamentuojančių, kaip teisminė institucija turi atsižvelgti į nusikalstamą veiką padariusio asmens bendradarbiavimą, nei kiek tai susiję su konkrečios sudėties teismo atliekamu atsakomybę lengvinančių aplinkybių nustatymu arba prokuroro ir atitinkamo asmens susitarimo dėl kaltės pripažinimo egzistavimu, galbūt per įvairius proceso etapus, nei kiek tai susiję su tokio susitarimo turiniu, sprendimo dėl jo patvirtinimo teisme priėmimo procedūra, kai vykdomi keli baudžiamieji persekiojimai, ir jo poveikiu. Šių priemonių nustatymas yra tik nacionalinės teisės dalykas¹⁹.

38. Darytina išvada, kad Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsnyje ir Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsnyje neregamentuojamas klausimas, ar susitarimo dėl sulytos bausmės taikymo patvirtinimas gali būti siejamas su reikalavimu gauti kitų kaltinamųjų sutikimą ir sudaryti kitos sudėties teismą nei tas, kuriame iš pradžių buvo iškelta baudžiamoji byla²⁰. Kadangi pagrindinėje byloje Sąjungos teisė neįgyvendinama, Chartijos nuostatos, kuriomis remiasi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, negali būti taikomos, todėl Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos dėl jų spręsti.

39. Vis dėlto reikia konstatuoti, kad Teisingumo Teismo jurisprudencijoje esama pavyzdžių, kai laikomasi ne tokio griežto sąvokos „Sąjungos teisės įgyvendinimas“ aiškinimo²¹; pagal jį reikia patikrinti, be kita ko, ar nagrinėjamais nacionalinės teisės aktais siekiama įgyvendinti Sąjungos teisės nuostatą, šių teisės aktų pobūdį ir ar jais siekiama kitų tikslų nei tie, kurie nustatyti Sąjungos teisėje, net jeigu jie gali daryti netiesioginį poveikį šiai teisei, ir galiausiai, ar šioje srityje egzistuoja konkretūs Sąjungos teisės aktai, specialiai skirti šiai sričiai arba galintys daryti jai poveikį²². Taigi, Pamatinio sprendimo 2004/757 5 straipsnį ir Pamatinio sprendimo 2008/841 4 straipsnį nagrinėjant kartu su pirma išdėstytomis nuostatomis, susijusiomis su valstybių narių pareiga numatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias bausmes²³, būtų galima teigti, kad nagrinėjamais nacionalinės teisės aktais siekiama įgyvendinti Sąjungos teisę ir jais iš tikrųjų siekiama tų pačių tikslų kaip ir šiais sprendimais, t. y. kovoti su neteisėta prekyba narkotikais ir organizuotu nusikalstamumu.

40. Vis dėlto reikia įvertinti išvados dėl minėtų antrinės teisės aktų nuostatų taikymo ar netaikymo nagrinėjamoje byloje svarbą ir jos pasekmes Chartijos, konkrečiai – jos 47 straipsnio, taikymui. Iš tikrųjų buvo nuspręsta: kadangi pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą visos valstybės narės įpareigojamos numatyti teisių gynimo priemonės, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę gynybą, kaip tai suprantama visų pirma pagal Chartijos 47 straipsnį, Sąjungos teisei priklausančiose srityse, į pastarąją nuostatą reikia tinkamai atsižvelgti aiškinant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą²⁴.

¹⁹ Šiuo klausimu žr. 2019 m. rugsėjo 24 d. Nutartį *Spetsializirana prokuratura (Nekaltumo prezumpcija)* (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, 34 ir 35 punktai).

²⁰ Šiuo klausimu žr. 2019 m. rugsėjo 24 d. Nutartį *Spetsializirana prokuratura (Nekaltumo prezumpcija)* (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, 36 punktas).

²¹ Žr., pavyzdžiui, 2017 m. kovo 9 d. Sprendimą *Milkova* (C-406/15, EU:C:2017:198, be kita ko, jo 52 punktą) ir 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *N. S. ir kt.* (C-411/10 ir C-493/10, EU:C:2011:865, 64–69 punktai).

²² 2014 m. liepos 10 d. Sprendimas *Julián Hernández ir kt.* (C-198/13, EU:C:2014:2055, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

²³ Pažymiu, kad sprendime pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą daroma nuoroda į Pamatinio sprendimo 2004/757 4 straipsnio 1 dalį ir į Pamatinio sprendimo 2008/841 3 straipsnį.

²⁴ 2022 m. vasario 22 d. Sprendimas *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų poveikis)* (C-430/21, EU:C:2022:99, 37 punktas).

Dėl prejudicinių klausimų priimtino

41. Iš pradžių reikia priminti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo iškelti klausimai dėl nacionalinės teisės aktų suderinamumo yra susiję konkrečiai su dvejopu teisiniu reikalavimu, t. y. pirma, kad būtų paskirtas *ad hoc* sudėties teismas, kitos nei tas, kuriame iš pradžių buvo iškelta baudžiamoji byla, per teismo procesą pasiektam susitarimui tarp prokuroro ir vieno iš kaltinamųjų arba dėl vienos iš inkriminuojamų nusikalstamų veikų patvirtinti (pirmasis ir trečiasis prejudiciniai klausimai²⁵), ir, antra, kad būtų gautas visų proceso šalių, taigi ir kitų kaltinamųjų, sutikimas su šiuo susitarimu, ir tai yra išankstinė jo patvirtinimo teisme sąlyga (antrasis prejudicinis klausimas).

42. Šiomis aplinkybėmis dera priminti, kad Sprendime *Miasto Łowicz* Teisingumo Teismas priminė savo suformuotą jurisprudenciją, pagal kurią SESV 267 straipsnyje numatyta procedūra yra Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo priemonė, suteikianti Teisingumo Teismui galimybę pateikti nacionaliniams teismams Sąjungos teisės aiškinimo aspektus, kurių jiems reikia priimant sprendimą jų nagrinėjamosiose bylose, ir kad prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas pateikiamas ne dėl to, kad būtų suformuluotos patariamąsios nuomonės bendro pobūdžio arba hipotetiniais klausimais, o dėl to, kad reikia veiksmingai išspręsti ginčą. Kaip matyti iš pačios SESV 267 straipsnio formuluotės, prašymas priimti prejudicinį sprendimą turi būti „reikalingas“, kad jį pateikęs teismas galėtų „priimti sprendimą“ savo nagrinėjamoje byloje. Teisingumo Teismas yra ne kartą minėjęs, kad iš SESV 267 straipsnio formuluotės ir jo struktūros matyti, jog prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra, be kita ko, grindžiama prielaida, kad nacionaliniuose teismuose iš tiesų nagrinėjama byla²⁶, kurioje jie turi priimti sprendimą, galimai atsižvelgdami į prejudicinį sprendimą. Teisingumo Teismo užduotis vykstant prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrai yra padėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui priimti sprendimą konkrečioje jo nagrinėjamoje byloje. Šiame procese turi egzistuoti toks minėtos bylos ir Sąjungos teisės nuostatų, kurias prašoma išaiškinti, ryšys, kad šis išaiškinimas atitiktų objektyvų sprendimo, kurį turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, priėmimo poreikį²⁷.

43. Iš Sprendimo *Miasto Łowicz* matyti, kad šis ryšys gali būti tiesioginis arba netiesioginis, atsižvelgiant į tris jame nurodytas priimtino prielaidas. Ryšys yra tiesioginis, jeigu nacionalinis teismas turi taikyti prašomą išaiškinti Sąjungos teisę, kad galėtų priimti sprendimą dėl pagrindinės bylos esmės (pirmoji prielaida). Jis yra netiesioginis, kai prejudiciniame sprendime prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui gali būti pateiktas Sąjungos teisės procesinių nuostatų, kurias jis privalo taikyti priimdamas savo sprendimą, išaiškinimą (antroji prielaida) arba Sąjungos teisės išaiškinimą, leidžiantį jam išspręsti nacionalinės teisės procesinius klausimus, kad galėtų priimti sprendimą dėl savo nagrinėjamos bylos esmės (toliau – trečioji prielaida)²⁸. Vėliau Sprendime *Miasto Łowicz* Teisingumo Teismas išnagrinėjo pateiktų prejudicinių klausimų priimtumą, atsižvelgdamas į tris skirtingas ir savarankiškas situacijas, atitinkančias būtinumo kriterijų, kad būtų galima nuspręsti, kad jie nepriimtini, ir trečiosios prielaidos atveju pabrėžė skirtumą nuo bylų, kuriose priimtas Sprendimas *A. K. ir kt.*

²⁵ Nors pirmasis ir trečiasis klausimai suformuluoti atskirai, jie vis dėlto atspindi tą pačią problemą, susijusią su teismo, kompetentingo spręsti dėl kaltinamųjų baudžiamosios atsakomybės, taip pat patvirtinant vieno iš šių asmenų sudarytą susitarimą dėl kaltės pripažinimo, nustatymu.

²⁶ 2022 m. rugpjūčio 5 d. raštu *Sofijski gradski sad* (Sofijos miesto teismas, Bulgarija) informavo Teisingumo Teismą, kad priėmus įstatymo pakeitimus, įsigaliojusius 2022 m. liepos 27 d., *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas) buvo likviduotas, o tam tikros jame nagrinėtos baudžiamosios bylos, įskaitant pagrindinę bylą, nuo tos datos perduotos *Sofijski gradski sad* (Sofijos miesto teismas). Taigi atrodo, kad priimtino sąlyga, susijusi su pagrindinės bylos nagrinėjimo trukme, išlieka įvykdyta.

²⁷ Sprendimas *Miasto Łowicz* (44–46 punktai).

²⁸ Žr. Sprendimą *Miasto Łowicz* (49–51 punktai).

(*Aukščiausiojo Teismo drausmės bylą kolegijos nepriklausomumas*)²⁹, kuriose prašomas Teisingumo Teismo prejudicinis išaiškinimas galėjo turėti įtakos teismo, kompetentingo priimti sprendimą dėl ginčo, susijusio su Sąjungos teise, esmės, nustatymo klausimui³⁰.

44. Galima *prima facie* manyti, kad Teisingumo Teismui pateiktais prejudiciniais klausimais ir prašomu Sąjungos teisės išaiškinimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia gauti informacijos dėl su nacionaline proceso teise susijusio klausimo, kurį jis turi išspręsti *in limine litis*, o tai atitinka trečiąją prielaidą. Šis klausimas susijęs su *ad hoc* sudėties teismo kompetencijos vietoje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo priimti sprendimą dėl prokuroro ir asmens, kurio baudžiamoji byla nagrinėjama tame teisme, sudaryto susitarimo dėl kaltės pripažinimo patvirtinimo.

45. Neseniai priimtame sprendime Teisingumo Teismas apskritai nurodė, kad prejudiciniai klausimai, kuriais siekiama sudaryti sąlygas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui išspręsti *in limine litis* procesinio pobūdžio sunkumus, kaip antai susijusius su jo paties jurisdikcija nagrinėti jam paskirtą bylą arba teisinėmis pasekmėmis, kurios turi arba neturi būti laikomos sukeltomis teismo sprendimo, sudarančio galimą kliūtį jam toliau nagrinėti tokią bylą, yra priimtini pagal SESV 267 straipsnį³¹. Atrodo, kad pagal tokį požiūrį pats probleminis procesinis klausimas tampa savarankiškas ta prasme, kad pats savaime galėtų atitikti reikalingumo kriterijų pagal SESV 267 straipsnį. Nors tiesa, kad Teisingumo Teismas aiškiai nurodė tik du konkrečius atvejus, pirmasis, atrodo, apima klausimą dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, kuriame iš pradžių buvo iškelta byla visiems kartu kaltinamiems asmenims, kompetencijos priimti sprendimą dėl vieno iš jų pasirašyto susitarimo dėl kaltės pripažinimo patvirtinimo ar veikiau dėl tokios kompetencijos neturėjimo.

46. Kita vertus, reikalavimas, kad kiti kaltinamieji vieningai duotų sutikimą, yra specifinė patvirtinimo procedūros ypatybė, nesusijusi su teismo, kuris turėtų priimti sprendimą šiuo klausimu, nustatymu, o tuo būtų galima pagrįsti išvadą dėl antrojo prejudicinio klausimo nepriimtino. Vis dėlto ši išvada gali pasirodyti pernelyg abstrakti, nes dėl jos atskiriami du elementai, kurie yra to paties mechanizmo dalis ir turi lygiavertį poveikį baudžiamojo proceso eigai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme.

47. Ši pastaba verčia mane apsvarstyti pirmosios priimtino prielaidos, paminėtos Sprendime *Miasto Łowicz*, svarbą. Šiuo atžvilgiu, kaip teisingai nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas³², reikia pažymėti, kad prejudiciniai klausimai susiję su procesiniais klausimais, kurie yra neatsiejami nuo jo priimamo sprendimo dėl bylos esmės, turint omenyje kaltinamųjų baudžiamosios atsakomybės ir prireikus bausmės skyrimo klausimus. Svarbu pabrėžti, kad, kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, prokuroro ir kaltinamojo sudarytu susitarimu, kuriuo pastarasis pripažįsta savo kaltę dėl jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų ir dėl to jam skiriama iš anksto sulygta bausmė, išsprendžiami visi klausimai, į kuriuos reikia atsižvelgti priimant sprendimą dėl bylos esmės, nes jame nurodoma atitinkamo asmens padaryta nusikalstama veika ir jos teisinis kvalifikavimas, taip pat sankcijos pobūdis ir dydis.

²⁹ 2019 m. lapkričio 19 d. sprendimas (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982).

³⁰ Sprendimas *Miasto Łowicz* (51 punktas).

³¹ 2023 m. liepos 13 d. Sprendimas *YP ir kt. (Teisėjo imuniteto panaikinimas ir laikinas nušalinimas nuo pareigų)* (C-615/20 ir C-671/20, EU:C:2023:562, 46 ir 47 punktai).

³² Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 34 punktą.

48. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismo atsakymai dėl nacionalinės teisės aktų, kuriais nustatomos tokio susitarimo, kuris, nacionalinio teismo nuomone, turi pakeisti sprendimą dėl bylos esmės, patvirtinimo teisme sąlygos, suderinamumo [su Sąjungos teise], atrodo būtini tam, kad šis teismas galėtų priimti sprendimą dėl jame iškeltų baudžiamųjų bylų. Taigi atrodo, kad tarp pagrindinės bylos ir ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, kurią prašoma išaiškinti, egzistuoja toks ryšys, kad šis aiškinimas objektyviai reikalingas nacionalinio teismo sprendimui dėl bylos esmės priimti.

49. Be to, priešingai, nei teigia Komisija, man atrodo, kad nagrinėjamu atveju laikytasi Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio reikalavimų, be kita ko, reikalavimo, nustatyto šio straipsnio c punkte. Iš tikrųjų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pakankamai išdėstė priežastis, paskatinusias jį kelti klausimą dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nurodyto veiksmingos teisminės gynybos reikalavimo aiškinimo atsižvelgiant į susitarimo dėl kaltės pripažinimo patvirtinimo sąlygą, susijusią su vieningu kitų kaltinamųjų sutikimu³³. Jis taip pat nurodė, kad šis susitarimas yra kaltinamojo PT teisių gynimo priemonė, leidžianti jam gauti švelnesnę bausmę, ir kad dėl tokio sutikimo būtinybės nepagrįstai apribojama galimybė pasinaudoti tokia priemone, taip pažeidžiant minėtą reikalavimą, o kalbant konkrečiai – teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.

50. Taigi galima daryti išvadą, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl esmės

Dėl ad hoc sudėties teismo paskyrimo

51. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės kelia klausimą, ar pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Chartijos 47 straipsniu, draudžiama tokia procesinė taisyklė, pagal kurią kompetencija patvirtinti prokuroro ir vieno iš kaltinamųjų susitarimą dėl kaltės pripažinimo, sudarytą teisminėje proceso stadijoje, automatiškai priskiriama kitos sudėties teismui nei tas, kuriame visiems kaltinamiesiems buvo iškelta baudžiamoji byla ir kuriai buvo pateikti visi įrodymai, nors sprendime patvirtinti susitarimą nesprendžiama dėl kartu kaltinamų asmenų kaltės. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo išreikštos abejonės susijusios tiek su atitinkamos teisminės institucijos nešališkumo reikalavimu, tiek su baudžiamojo proceso betarpiškumo principu.

– Dėl objektyvaus nešališkumo reikalavimo

52. Kaip nurodyta ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, valstybės narės turi numatyti teisių gynimo priemones ir procedūras, kad užtikrintų teisės subjektams jų teisės į veiksmingą teisminę gynybą laikymąsi Sąjungos teisei priklausančiose srityse. Teisių, kurias teisės subjektai turi pagal Sąjungos teisę, veiksmingos teisminės gynybos principas, į kurį pateikiama nuoroda ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, yra bendrasis Sąjungos teisės principas, kylantis iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, įtvirtintas EŽTK 6 ir 13 straipsniuose, taip pat patvirtintas Chartijos 47 straipsnyje³⁴.

³³ Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, kuri, reikia pripažinti, suformuluota gana abstrakčiai, jis taip pat kelis kartus nurodo Chartijos 47 straipsnį, į kurį, kaip nusprendė Teisingumo Teismas, reikia atsižvelgti aiškinant pirmąją nuostatą.

³⁴ 2021 m. liepos 15 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjams taikoma drausminė tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 52 punktas).

53. Kaip buvo nurodyta, kadangi pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą visos valstybės narės įpareigojamos numatyti teisių gynimo priemonės, būtinas veiksmingai teisminei gynybai, kaip tai suprantama visų pirma pagal Chartijos 47 straipsnį, Sąjungos teisei priklausančiose srityse užtikrinti, į šią Chartijos nuostatą ir į EŽTT jurisprudenciją, susijusią su EŽTK 6 straipsnio 1 dalimi, reikia tinkamai atsižvelgti aiškinant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą³⁵. Vis dėlto siekiant užtikrinti, kad tokios instancijos, kurių gali būti prašoma priimti sprendimą dėl su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu susijusių klausimų, galėtų garantuoti veiksmingą teisminę gynybą, kaip reikalaujama pagal šią nuostatą, itin svarbu, kad jos išliktų nepriklausomos, kaip tai patvirtinta Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje, kurioje, be kitų su pagrindine teise į veiksmingą gynybą susijusių reikalavimų, numatytas reikalavimas užtikrinti teisę į tai, kad būtų išnagrinėtų „nepriklausomas ir nešališkas“ teismas. Teismų nepriklausomumo reikalavimas, kuris neatsiejamas nuo teismo paskirties, yra pagrindinės teisės į veiksmingą teisminę gynybą ir į teisingą bylos nagrinėjimą esmė, o ši teisė ypač svarbi, nes yra visų teisių, kurias teisės subjektai turi pagal Sąjungos teisę, apsaugos ir valstybių narių bendrų vertybių, nurodytų ESS 2 straipsnyje, tarp jų teisinės valstybės vertybės, išsaugojimo garantas³⁶.

54. Pagal suformuotą jurisprudenciją nepriklausomumo reikalavimas apima du aspektus. Pagal pirmąjį, išorinį, aspektą reikalaujama, kad atitinkama institucija savo funkcijas vykdytų visiškai autonomiškai, jos nesaistytų jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai, ji negautų jokių nurodymų ar įpareigojimų, taigi būtų apsaugota nuo išorinio poveikio ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams. Antrasis, vidinis, aspektas susijęs su nešališkumo sąvoka ir reikalauja vienodai atsiriboti nuo bylos šalių ir jų atitinkamų interesų, susijusių su nagrinėjamos bylos dalyku. Šis aspektas reikalauja objektyvumo ir jokio suinteresuotumo bylos baigtimi nebuvimo, išskyrus siekį, kad ginčas būtų išspręstas griežtai laikantis teisės normų. Šios nepriklausomumo ir nešališkumo garantijos susijusios su reikalavimu, kad egzistuočių taisyklės, be kita ko, dėl teismo sudėties, jo narių skyrimo, įgaliojimų trukmės, taip pat dėl jų nusišalinimo, nušalinimo ir atšaukimo priežasčių, kad teisės subjektams nekiltų jokių pagrįstų abejonių dėl to, ar teismui nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jo neutralumo, kai susikerta interesai³⁷.

55. Remdamasis EŽTT suformuota jurisprudencija Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad nešališkumo reikalavimas gali būti vertinamas įvairiai. Vertinant subjektyviai, reikia atsižvelgti į teisėjo asmeninius įsitikinimus ir elgesį, tikrinant, ar konkrečioje byloje jis buvo šališkas ir turėjo išankstinę nusistatymą, ir pažymint, kad asmeninis nešališkumas preziumuojamas tol, kol įrodoma priešingai. Vertinant objektyviai, reikia nustatyti, ar teismas pateikė pakankamai garantijų, kad neliktų jokių pagrįstų abejonių dėl jo nešališkumo. Atliekant objektyvų vertinimą turi būti keliamas klausimas, ar, neatsižvelgiant į asmeninį teisėjo elgesį, tam tikros aplinkybės, kurias galima patikrinti, leidžia abejoti jo nešališkumu. Šioje srityje reikšmės gali turėti ir tai, kad tik atrodo, jog tokių aplinkybių yra. Svarbus pasitikėjimas, kurį demokratinėje visuomenėje teismai turi kelti teisės subjektams, visų pirma bylos šalims³⁸.

56. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ši prašymą pateikęs nacionalinis teismas kelia klausimą tik dėl objektyvaus nešališkumo tuo atveju, kai teismo proceso metu tas pats teisėjas ar teismas atlieka skirtingas funkcijas.

³⁵ Šiuo klausimu žr. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimą *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų poveikis)* (C-430/21, EU:C:2022:99, 37 punktą).

³⁶ Šiuo klausimu žr. 2021 m. liepos 15 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjams taikoma drausminė tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 57 ir 58 punktai bei juose nurodyta jurisprudencija).

³⁷ Šiuo klausimu žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 121–123 punktas).

³⁸ 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 128 punktas).

57. Šiuo klausimu reikia priminti, kad, Teisingumo Teismo teigimu, aplinkybė, jog teisėjai, pirmą kartą nagrinėję bylą, posėdžiauja kitos sudėties teisme, iš naujo nagrinėjančiame tą pačią bylą, savaime negali būti laikoma nesuderinama su teisės į teisingą bylos nagrinėjimą reikalavimais. Visų pirma tai, kad vienas ar keli teisėjai įeina į dvi iš eilės teismo sudėtis ir jose vykdo tas pačias funkcijas, pavyzdžiui, pirmininko ar teisėjo pranešėjo, savaime neturi įtakos vertinant, ar laikytasi nešališkumo reikalavimo, nes šios funkcijos vykdomos kolegialios sudėties teismo. Tai *a fortiori* taikytina atvejams, kai dvi teismo sudėtys iš eilės turi nagrinėti ne tą pačią bylą, bet dvi skirtingas bylas, turinčias tam tikrą ryšį³⁹.

58. Konkrečiau kalbant apie kaltės pripažinimo procedūras, pažymėtina, kad Teisingumo Teismas į įvairius klausimus dėl Direktyvos 2016/343 nuostatų aiškinimo atsakė remdamasis EŽTT jurisprudencija, pagal kurią sudėtingose baudžiamosiose bylose su keliais įtariamaisiais, kurie negali būti teisiami kartu, nacionalinis teismas, siekdamas įvertinti kaltinamųjų kaltę, kartais turi nurodyti, kad dalyvavo ir trečiosios šalys, kurios vėliau gali būti teisiamos atskirai. Vis dėlto EŽTT patikslino, kad, nors turi būti nustatytos faktinės aplinkybės, susijusios su trečiųjų asmenų dalyvavimu, atitinkamas teismas turėtų vengti pateikti daugiau informacijos, nei būtina asmenų, stojančių prieš šį teismą, teisinės atsakomybės analizei atlikti. Be to, šis teismas pabrėžė, kad teismo sprendimų motyvai turi būti suformuluoti siekiant išvengti išankstinio trečiųjų asmenų kaltės vertinimo, nes tai galėtų pakenkti teisingam jiems pateiktų kaltinimų išnagrinėjimui vykstant atskirą teismo procesą⁴⁰.

59. Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2016/343⁴¹ 4 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama susitarime, kuriuo kaltinamasis pripažįsta savo kaltę, kad jam būtų paskirta švelnesnė bausmė, ir kurį turi patvirtinti nacionalinis teismas, aiškiai nurodyti kaip nagrinėjamos nusikalstamos veikos bendravykdytojus ne tik šį asmenį, bet ir kitus kaltinamuosius, kurie nepripažino savo kaltės ir dėl kurių vyksta atskiras baudžiamasis procesas, jei, pirma, toks jų nurodymas yra būtinas siekiant įvertinti susitarimą sudariusio asmens teisinę atsakomybę ir, antra, tame pačiame susitarime aiškiai nurodyta, kad minėti kiti asmenys traukiami baudžiamojon atsakomybėn atskirai ir jų kaltė dar neįrodyta įstatymų nustatyta tvarka⁴².

60. Kitoje byloje Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2016/343⁴³ 3 straipsnis ir 4 straipsnio 1 dalis, siejami su šios direktyvos 16 konstatuojamąja dalimi, Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa ir 48 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad jais nedraudžiama per baudžiamąjį procesą prieš du asmenis nacionaliniam teismui pirmiausia nutartimi priimti pirmojo asmens prisipažinimą kaltu dėl kaltinamajame akte nurodytų nusikaltimų, kaip įtariama, padarytų kartu su antruoju asmeniu, kuris kaltės nepripažino, paskui, surinkus su antrajam asmeniui inkriminuojama veika susijusius įrodymus, priimti sprendimą dėl jo kaltės, su sąlyga, viena vertus, kad nurodyti antrąjį asmenį kaip preziumuojamą nusikaltimų bendrininką būtų privaloma kvalifikuojant kaltu prisipažinusio asmens teisinę atsakomybę, ir, kita vertus, kad toje

³⁹ 2009 m. vasario 19 d. Sprendimas *Gorostiaga Atxalandabaso / Parlamentas* (C-308/07 P, EU:C:2009:103, 43–45 punktai).

⁴⁰ 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas *AH ir kt. (Nekaltumo prezumpcija)* (C-377/18, EU:C:2019:670, 44 punktas).

⁴¹ Direktyvos 2016/343 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad valstybės narės imasi reikiamų priemonių siekdamas užtikrinti, kad, kol įstatymų nustatyta tvarka neįrodyta įtariamojo arba kaltinamojo kaltė, viešuose valdžios institucijų padarytuose pareiškimuose ir teismų sprendimuose, išskyrus tuos, kuriais asmuo pripažįstamas kaltu, tas asmuo nebūtų apibūdinamas kaip kaltas.

⁴² 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas *AH ir kt. (Nekaltumo prezumpcija)* (C-377/18, EU:C:2019:670, 50 punktas). Pažymėtina, kad byloje, kurioje priimtas šis sprendimas, prokuroro ir vieno iš kaltinamųjų sudaryta sutartis buvo pateikta tvirtinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kaip matyti iš to sprendimo 22 punkto, atitinkančiam *ad hoc* sudėties teismą.

⁴³ Direktyvos 2016/343 3 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad „įtariamieji ir kaltinamieji būtų laikomi nekaltais, kol jų kaltė neįrodyta įstatymų nustatyta tvarka“.

pačioje nutartyje ir (arba) kaltinamajame akte, į kurią joje daroma nuoroda, būtų aiškiai nurodyta, jog antrojo asmens kaltė nebuvo teisiškai įrodyta ir dėl jos bus atskirai renkami įrodymai ir priimtas atskiras sprendimas⁴⁴.

61. Baigiant šią jurisprudencijos apžvalgą, verta paminėti neseniai priimtą EŽTT sprendimą dėl jo bendrųjų principų taikymo, kiek tai susiję su nešališkumu. Šiuo klausimu šis teismas mano, kad nors vien tai, jog bylą nagrinėjantis teismas priėmė ankstesnius sprendimus dėl tos pačios nusikalstamos veikos, savaime negali būti laikoma nuogąstavimų dėl jo nešališkumo pagrindimu, teisėjo nešališkumo klausimas kyla tuo atveju, kai ankstesniame sprendime jau buvo išsamiai įvertintas vėliau teisiamo asmens vaidmuo kelių asmenų padarytoje nusikalstamoje veikoje, ir ypač kai ankstesniame sprendime yra konkrečiai apibūdintas pareiškėjo dalyvavimas arba turi būti laikoma, kad jame konstatuota, jog vėliau teisiamas asmuo atitiko visus kriterijus, kad būtų laikomas padariusiu nusikalstamą veiką. Atsižvelgiant į bylos aplinkybes, tokie veiksniai gali būti laikomi iš anksto nulemiančiais paskesnio proceso metu teisiamo asmens kaltumo klausimą ir dėl to gali sukelti objektyviai pagrįstų abejonių dėl to, ar bylos nagrinėjimo pradžioje nacionalinis teismas turi išankstinę nuomonę dėl vėliau jo teisiamo asmens bylos esmės⁴⁵.

62. EŽTT, į kurią pareiškėjas kreipėsi po to, kai jį teisė ir nuteisė tas pats teismas, kuris anksčiau nuteisė jo bendrininkus už nusikalstamas veikas, padarytas kartu su juo, remdamasis susitarimais dėl kaltės pripažinimo, atsižvelgdamas į toliau nurodytus aspektus nusprendė, kad buvo pažeista EŽTK 6 straipsnio 1 dalis. Taigi šis teismas pažymėjo, kad nors sprendimuose, kuriais buvo patvirtinti susitarimai, nebuvo atskirai konstatuota pareiškėjo kaltė ir nors dėl inkriminuojamos nusikalstamos veikos pobūdžio reikėjo nustatyti, kad nusikalstamos veikos buvo koordinuojamos, juose buvo tiksliai faktiškai apibrėžtas konkretus pareiškėjo vaidmuo darant nusikalstamą veiką. Taigi bylą iš esmės nagrinėjęs teismas puikiai žinojo pareiškėjo tapatybę (nepriklausomai nuo to, kad jis buvo įvardijamas nurodant jo inicialus ir slapyvardį) ir vaidmenį, nes negalėjo kilti jokių abejonių dėl jo dalyvavimo darant nusikaltimą, ir tokia situacija galėjo tik paskatinti šį teismą išlikti nuosekliam savo ankstesnių sprendimų, kuriais buvo patvirtinti susitarimai, atžvilgiu, lygiai taip pat, kaip bendrininkai nuosekliai laikėsi savo ankstesnių pareiškimų dėl pareiškėjo dalyvavimo darant nusikalstamą veiką. Atsižvelgdamas į tai, EŽTT mano, kad dėl pareiškėjo bendrininkų atžvilgiu priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių formuluočių buvo pažeista jo teisė būti laikomam nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta, ir kad, atsižvelgiant į šių nuosprendžių vaidmenį paties pareiškėjo teismo procese, vykusiame tame pačiame teisme, išreikštos abejonės dėl jo nešališkumo buvo objektyviai pagrįstos⁴⁶.

63. Iš šios jurisprudencijos apžvalgos matyti, kad teisiniu požiūriu skirtingos sąvokos „objektyvus nešališkumas“ ir „nekaltumo prezumpcija“ iš tikrųjų yra glaudžiai susijusios, nes nešališkumo reikalavimo pažeidimas tam tikromis sąlygomis gali išplaukti iš šios prezumpcijos pažeidimo.

64. Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad PT sudarytame susitarime dėl kaltės pripažinimo pakartota visa kaltinamojo akto rezoliucinė dalis, paminėta kaltinamojo padaryta veika ir jos teisinė kvalifikacija, taip pat bausmės rūšis ir dydis, tačiau, atsižvelgiant į Sprendimą *AH ir kt. (Nekaltumo prezumpcija)*⁴⁷, nenurodyti kaltinamųjų, kurių atžvilgiu procesas tęsiamas, vardai, pavardės ir nacionaliniai asmens tapatybės kodai; šis susitarimas buvo patvirtintas nekommentuojant kaltinamųjų dalyvavimo jiems inkriminuojamose

⁴⁴ Žr. 2020 m. gegužės 28 d. Nutartį *UL ir VM* (C-709/18, EU:C:2020:411, 35 punktas).

⁴⁵ 2022 m. lapkričio 25 d. EŽTT sprendimas *Mucha prieš Slovakiją* (CE:ECHR:2021:1125UD006370319, 49 punktas).

⁴⁶ 2022 m. lapkričio 25 d. EŽTT sprendimas *Mucha prieš Slovakiją* (CE:ECHR:2021:1125UD006370319).

⁴⁷ 2019 m. rugsėjo 5 d. sprendimas (C-377/18, EU:C:2019:670).

veikose ir neišreiškiant pozicijos dėl jų kaltės⁴⁸. Taigi iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad nagrinėjamo susitarimo dėl kaltės pripažinimo formuluotėje ir teismo sprendime, kuriuo jis patvirtintas, nėra jokio išankstinio kaltinamųjų, nesutikusių prisipažinti kaltais dėl jiems inkriminuojamų veikų, kaltės vertinimo. Šiomis aplinkybėmis neatrodo, kad tai, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali vėliau patvirtinti susitarimą dėl kaltės pripažinimo ir įvertinti kaltinamųjų baudžiamąją atsakomybę, prieštarauja objektyvaus nešališkumo reikalavimams.

65. Vis dėlto reikia pažymėti, kad kaltinamojo PT situacija atrodo mažų mažiausiai ypatinga, nes tas pats prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo⁴⁹, kad pagal suformuotą jurisprudenciją susitarimuose dėl kaltės pripažinimo paprastai vis dar nurodomi kaltinamųjų, kurie nėra sudarę tokio susitarimo, vardai, pavardės ir asmens tapatybės kodai. Be to, šiuose susitarimuose ir sprendimuose, kuriais jie patvirtinami, nebūtinai aiškiai nurodoma, kad dėl šių kaltinamųjų vyksta atskiras baudžiamasis procesas ir kad jų kaltė nebuvo įrodyta įstatymų nustatyta tvarka, o to Teisingumo Teismas aiškiai pareikalavo vertindamas nekaltumo prezumpcijos laikymąsi⁵⁰. Vertinant nagrinėjamų Bulgarijos teisės aktų, kuriuos taiko nacionaliniai teismai, atitiktį, šiais aspektais, remiantis objektyviu nešališkumu, galima pateisinti *ad hoc* sudėties teismo kompetenciją tvirtinti susitarimus, o tai pripažįsta ir pats prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas⁵¹.

66. Bet kuriuo atveju, mano nuomone, iš šios išvados 64 punkte nurodytos informacijos negalima daryti išvados, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Chartijos 47 straipsniu, turi būti vertinama taip, kad pagal ją nagrinėjamas nacionalinės teisės aktas yra draudžiamas. Iš tikrųjų, toli gražu neprieštaraujant minėtiems reikalavimams, sistemingas teismo, kuriame buvo iškelta baudžiamoji byla, nusišalinimas nuo bylos nagrinėjimo *ad hoc* sudėties teismo naudai, siekiant patvirtinti susitarimą dėl kaltės pripažinimo, neišvengiamai sustiprina teismo, turinčio teisti savo kaltės nepripažinusius kitus kartu kaltinamus asmenis, objektyvų nešališkumą, neleidžiant, kad teismai stokatų nepriklausomumo ar nešališkumo įspūdžio, o tai galėtų pakenkti pasitikėjimui, kurį demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje jie turi kelti teisės subjektams⁵².

– Dėl baudžiamąjo proceso betarpiškumo principo

67. Paklaustas apie tam tikrų Direktyvos 2012/29/ES⁵³ nuostatų taikymo sritį atsižvelgiant į nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos reikalaujama, kad naujai sudarytos sudėties teismas iš naujo atliktų nukentėjusiojo apklausą tuo atveju, kai viena iš proceso šalių neleidžia tos sudėties teismui remtis pirmojo posėdžio protokolu, Teisingumo Teismas, remdamasis EŽTT jurisprudencija, padarė nuorodą į pirma minėtą principą.

⁴⁸ Anonimiškumo nebuvimas yra svarbi aplinkybė, visų pirma diskusijų dėl nekaltumo prezumpcijos paisymo kontekste.

⁴⁹ Žr. prašymo priimti prejudicinį sprendimą 31 ir 32 punktus.

⁵⁰ 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas *AH ir kt. (Nekaltumo prezumpcija)* (C-377/18, EU:C:2019:670, 45 ir 49 punktai). Atsakydamas į Teisingumo Teismo klausimus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad teismo sudėtis, kompetentinga patvirtinti susitarimą ir siūlyti jo pakeitimus, yra įgaliota tai nurodyti.

⁵¹ Žr. prašymo priimti prejudicinį sprendimą 31 ir 32 punktus.

⁵² Šiuo klausimu žr. 2021 m. liepos 15 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjams taikoma drausminė tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 60 punktas).

⁵³ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR (OL L 315, 2012, p. 57).

68. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad vienas iš svarbių teisingo baudžiamojo proceso elementų yra galimybė kaltinamajam susitikti su liudytojais dalyvaujant teisėjui, kuris galiausiai priima sprendimą, ir kad šis betarpiškumo principas yra svarbi baudžiamojo proceso garantija, nes teisėjo pastabos dėl liudytojo elgesio ir patikimumo gali turėti rimtų pasekmių kaltinamajam. Vadinasi, jei būtų nagrinėjančio teismo sudėtis pasikeičia po to, kai buvo apklaustas svarbus liudytojas, iš principo turi būti surengta nauja šio liudytojo apklausa. Vis dėlto betarpiškumo principas negali būti laikomas teismo sudėties pasikeitimų kliūtimi vykstant procesui. Nuolatinis teisėjo dalyvavimas teismo procese gali tapti neįmanomas dėl akivaizdžių administracinių ar procedūrinių priežasčių. Gali būti imamasi priemonių siekiant užtikrinti, kad perimantys būtų teisėjai susipažintų su bylos aplinkybėmis ir argumentais, pavyzdžiui, pateikiant protokolus, jei atitinkamo liudytojo parodymų patikimumas nėra ginčijamas, arba naujos sudėties teismui organizuojant naują žodinį bylos nagrinėjimą ar naujas svarbių liudytojų apklausas⁵⁴.

69. Taigi sąvoka „betarpiškumas“ reiškia tiesioginį ryšį tarp teisėjo ir teisės subjekto, todėl teisėjas, kuris nedalyvavo teismo posėdyje, negali dalyvauti priimant sprendimą byloje⁵⁵.

70. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, šis betarpiškumo principas atspindimas NPK 18 ir 55 straipsniuose, pagal kuriuos užtikrinamas gynėjo dalyvavimas procese dalyvaujant teisėjui, turinčiam priimti sprendimą dėl bylos esmės, o NPK 384bis straipsnyje nuo jo nukrypstama. Jis pažymi, kad jei gynyba atsidurtų tokioje padėtyje, kai teismas turėtų priimti sprendimą dėl bylos esmės, remdamasis kito teisėjo ištirtais ir apsvarstytais įrodymais, būtų pažeista teisė į veiksmingą teisminę gynybą. Šis teismas būtų susipažinęs tik su procesiniais dokumentais, tačiau nebūtų dalyvavęs įrodymų rinkimo ir vertinimo procese, dalyvaujant ir prižiūrint gynybai.

71. Tokia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo pozicija, mano nuomone, paneigiamas kaltės pripažinimo procedūros specifiškumas ir autonomija, dėl kurių EŽTT jau turėjo progą pareikšti nuomonę. Jis mano, jog susitarimo sudarymo baudžiamojoje byloje procedūra, po kurios supaprastinta tvarka priimamas sprendimas dėl baudžiamojo kaltinimo, iš esmės reiškia tam tikrų procesinių teisių atsisakymą, o tai savaime nekelia problemų, nes nei EŽTK 6 straipsnio raidė, nei dvasia nedraudžia suinteresuotam asmeniui savo noru atsisakyti šių garantijų. Taigi pagal principus, susijusius su atsisakymo galiojimu, pareiškėjo sutikimas sudaryti susitarimą turi atitikti šias sąlygas: pirma, jis turi būti duotas iš tikrųjų savanoriškai ir puikiai žinant bylos faktines aplinkybes, taip pat tokios rūšies susitarimo teisines pasekmes, ir, antra, turi būti vykdoma pakankama susitarimo turinio ir procedūros, per kurią šalys jį sudarė, sąžiningumo teisminė kontrolė⁵⁶.

72. Sudarydamas susitarimą su prokuroru, kuriuo jis prisipažino esąs kaltas dėl jam inkriminuojamų veikų ir sutiko su laisvės atėmimo bausme jos vykdymą atidedant, PT atsisakė bylos nagrinėjimo įprasta tvarka, kaip numatyta NPK 381 straipsnio 6 dalyje, taigi ir jo bylos nagrinėjimo iš esmės per teismo posėdį, kuriame sprendimas būtų priimamas per rungimosi principu grindžiamą procedūrą, aptariant įrodymus su teisėju, kuriam pavesta priimti sprendimą dėl bylos esmės. Kaltės pripažinimo procedūra yra ypatingas baudžiamojo teisingumo vykdymo būdas, nes tai yra alternatyva įprastam bylos nagrinėjimui, kurią lemia kaltinamojo, padedamo

⁵⁴ 2019 m. liepos 29 d. Sprendimas *Gambino ir Hyka* (C-38/18, EU:C:2019:628, 43 ir 44 punktai).

⁵⁵ Žr. generalinio advokato P. Léger išvadą byloje *Baustahlgewebe / Komisija* (C-185/95 P, EU:C:1998:37, 82 ir 83 punktai) ir generalinio advokato H. Saugmandsgaard Øe išvadą byloje *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (C-824/19, EU:C:2021:324, 62 punktas). Taip pat primenu, kad Teisingumo Teismo procedūros reglamento 32 straipsnio 2 dalyje numatyta: „[j]eigu buvo surengtas teismo posėdis, pasitarimuose dalyvauja tik jame dalyvavę teisėjai <...>“.

⁵⁶ 2014 m. balandžio 29 d. EŽTT sprendimas *Natsvlshvili ir Togonidze prieš Sakartvelą* (CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, 91 ir 92 punktai).

advokato, pasirinkimas. Man atrodo, jog teigdamas, kad nepaisyta betarpiškumo principo, taikytino minėtame procese, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas užgožia kaltės pripažinimo procedūros, kuria siekiama supaprastinti ir pagreitinti sprendimų priėmimą baudžiamosiose bylose ir kurią EŽTT laiko teisėta⁵⁷, teisinę ir faktinę tikrovę.

73. Šiomis aplinkybėmis negalima teigti, kad teismo, kuriame iš pradžių buvo iškelta byla visiems kaltinamiesiems, nusišalinimas siekiant, kad vieno iš kaltinamųjų sudarytą susitarimą dėl kaltės pripažinimo patvirtintų *ad hoc* sudėties teismą, savaime gali pažeisti baudžiamojo proceso betarpiškumo principą. Vis dėlto būtina, kad šios sudėties teismas galėtų užtikrinti pakankamą teisminę kontrolę, kaip to reikalauja EŽTT⁵⁸, turint omenyje, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepateikia jokių įrodymų, kad yra priešingai⁵⁹.

Dėl kitų kaltinamųjų vieningo sutikimo reikalavimo

74. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Chartijos 47 straipsniu, suderinama nacionalinė norma, pagal kurią vieningas kartų kaltinamųjų asmenų sutikimas yra būtina sąlyga, kad teismas patvirtintų susitarimą dėl kaltės pripažinimo⁶⁰. Dėl šio reikalavimo nepagrįstai ribojama kaltinamojo galimybė pasinaudoti „įstatymo pripažinta teisių gynimo priemone“ siekiant gauti švelnesnę bausmę nei ta, kuri jam būtų buvusi paskirta, jei byla būtų nagrinėjama įprasta tvarka.

75. Atsižvelgiant į nevienareikšmišką sprendimo pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą formuluotę, pirmiausia reikia pažymėti, kad nagrinėjama kaltės pripažinimo procedūra negali būti kvalifikuojama kaip teisių gynimo priemonė ar prilyginama teisių gynimo priemonei, t. y. teisinei priemonei, leidžiančiai kritikuoti tariamai neteisėtą padėtį ir ją ginčyti teismo institucijoje.

76. Vertinant apskritai, man atrodo, kad nutartis dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą turi būti aiškinama kaip nuoroda į galimą kaltinamojo teisės į teisingą bylos nagrinėjimą ir, kalbant konkrečiai, teisės į gynybą pažeidimą. Šiuo klausimu primenu, kad SESV 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos turinys ir taikymo sritis nustatomi remiantis Chartijos 47 straipsniu.

⁵⁷ EŽTT teigimu, susitarimas dėl kaltės pripažinimo baudžiamojoje byloje ne tik turi didelį pranašumą dėl to, kad padeda greitai išspręsti baudžiamąsias bylas ir sumažinti teismų, prokuratūros bei advokatų darbo krūvį, bet, jeigu juo naudojamosi teisingai, yra veiksminga kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu priemonė, taip pat skiriamų bausmių skaičių, taigi ir kalinių skaičių, mažinantis veiksnys (2014 m. balandžio 29 d. EŽTT sprendimas *Natsvlshvili ir Togonidze prieš Sakartvelą* (CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, 90 punktas)).

⁵⁸ Atsakydamas į Teisingumo Teismo klausimus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad vykstant susitarimo patvirtinimui teisme kompetentinga teismo sudėtis susitarimą pasirašiusiam kaltinamajam užduoda klausimus dėl materialinių aspektų (jo kaltės pripažinimo) ir procesinių aspektų (bylos nagrinėjimo įprasta tvarka atsisakymo) ir šį susitarimą patvirtina tik tuo atveju, jeigu jį patvirtina suinteresuotasis asmuo.

⁵⁹ Atkreipiu dėmesį, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat teigia, jog atsižvelgiant į teisėjo įgaliojimus siūlyti susitarimo pakeitimus griežtesnės bausmės skyrimo linkme, gynyba „vis dar“ turi teisinį interesą, kad sprendimą priimtų tas teismas, kuris surinko įrodymus jai dalyvaujant ir kontroliuojant. Dera pabrėžti, kad šie samprotavimai yra visiškai spekuliatyvūs ir netgi prieštaringi, nes šis teismas nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 51 ir 52 punktuose nurodo, jog kaltinamojo sudarytas susitarimas dėl kaltės pripažinimo lemia švelnesnę bausmę nei ta, kuri jam būtų buvusi paskirta, jei byla būtų nagrinėjama įprasta tvarka.

⁶⁰ Pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (arba jo pirmtakas) jau trečią kartą kreipiasi į Teisingumo Teismą dėl šios konkrečios procesinės taisyklės. 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendime *AH ir kt. (Nekaltumo prezumpcija)* (C-377/18, EU:C:2019:670, 28 punktas) Teisingumo Teismas nurodė, kad jam nebuvo pateikta klausimo dėl nacionalinės teisės akto, pagal kurį tokio susitarimo dėl kaltės pripažinimo mainais už bausmės sumažinimą patvirtinimas teismine tvarka siejamas su kitų, savo kaltės nepripažinusių, kaltinamųjų sutikimu, galimo suderinamumo su Sąjungos teise. Nelaukdamas Teisingumo Teismo atsakymo toje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas dar kartą pateikė Teisingumo Teismui klausimus dėl tokios taisyklės atitikties Sąjungos teisei, visų pirma Chartijos 20 straipsniui (nagrinėjama byla C-398/23).

Teisingumo Teismas priminė, kad pagrindinis teisių veiksmingos teisminės gynybos principas, patvirtintas Chartijos 47 straipsnyje, ir EŽTK 6 straipsnyje pavartota sąvoka „teisingas bylos nagrinėjimas“ apima įvairius elementus, įskaitant, be kita ko, teisės į gynybą paisymą⁶¹.

77. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, tam tikrose pamatinių sprendimų 2004/757 ir 2008/841 nuostatose numatyta galimybė sumažinti bausmę, jei kaltinamasis bendradarbiauja, tokiomis pačiomis sąlygomis kaip tos, kuriomis galima sudaryti susitarimą dėl kaltės pripažinimo. Tuo, kad šio susitarimo patvirtinimas teisme priklauso nuo kartu kaltinamų asmenų sutikimo, pažeidžiama kaltinamojo, pripažinusio baudžiamąją atsakomybę, teisė pasinaudoti tokiu susitarimu, kuris tapatinamas su bausmės sumažinimu, ir tokios teisės apribojimas neatitinka proporcingumo principo⁶², o tai prieštarauja teisės į gynybą paisymo principui.

78. Vis dėlto, kiek man žinoma, jokia Sąjungos teisės nuostata, nesvarbu, ar tai būtų pirminė teisė, ar antrinės teisės aktas, negarantuoja nusikalstamos veikos padarymu kaltinamam asmeniui teisės gauti švelnesnę bausmę tam tikroje situacijoje, visų pirma sudarant su prokuroru susitarimą dėl kaltės pripažinimo. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė: kadangi Direktyvos 2016/343 7 straipsnio 4 dalyje neįtvirtinta valstybių narių pareiga užtikrinti, kad šios institucijos atsižvelgs į tokį bendradarbiavimą, pagal ją kaltinamajam nesuteikiama teisės gauti švelnesnę sankciją bendradarbiaujant su teisminėmis institucijomis, pavyzdžiui, sudarant su prokuroru susitarimą, kuriame šis asmuo pripažįsta savo kaltę⁶³. Jis taip pat nusprendė, kad pagal Direktyvos 2012/13 6 straipsnio 4 dalį, kurioje numatyta pareiga informuoti kaltinamuosius apie bet kokius informacijos apie jiems pareikštą kaltinimą pasikeitimus, kai tai būtina siekiant užtikrinti teisingą bylos nagrinėjimą, ir pagal Chartijos 48 straipsnio 2 dalį, kurioje numatyta šių asmenų teisė į gynybą, turint omenyje šių asmenų teisę į informaciją, nereikalaujama, kad jie turėtų galimybę pradėjus žodinį bylos nagrinėjimą prašyti taikyti sulygtą bausmę tuo atveju, jei pasikeičia kaltinimo pagrindą sudarančios faktinės aplinkybės arba kaltinimo dalyką sudarančių faktinių aplinkybių teisinis kvalifikavimas⁶⁴.

79. Iš Direktyvos 2016/343 7 straipsnio 1 ir 2 dalyse pripažintos įtariamųjų ir kaltinamųjų teisės tylėti dėl jiems inkriminuojamos nusikalstamos veikos ir neduoti parodymų prieš save⁶⁵ negalima daryti išvados, kad kaltės pripažinimo atveju jie turi teisę gauti švelnesnę bausmę, nes pagal nedviprasmišką šio straipsnio 4 dalies nuostatą tokį aiškinimą reikia atmesti.

80. Tenka konstatuoti, kad tokia teisė šiuo metu neužtikrinama ir nagrinėjamomis nacionalinės teisės normomis. Susitarimo dėl sulygtos bausmės taikymo sudarymo procedūra yra speciali baudžiamosios teisenos procedūra, kurią prokuroras gali laisvai vykdyti savo iniciatyva arba kaltinamojo advokato prašymu, jeigu kaltinamasis pripažįsta padaręs nusikalstamas veikas, kuriomis yra kaltinamas. Taigi šis asmuo neturi teisės būti teisiamas pagal šią procedūrą, nors pripažino savo kaltę, nes tam, kad susitarimas galėtų būti pateiktas tvirtinti, jis būtinai turi būti

⁶¹ 2021 m. liepos 15 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 203 punktas).

⁶² Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aiškiai remiasi Chartijos 52 straipsniu.

⁶³ 2019 m. rugsėjo 24 d. Nutartis *Spetsializirana prokuratura (Nekaltumo prezumpcija)* (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, 34 punktas). Šios nutarties 42 punkte Teisingumo Teismas, remdamasis būtent šiuo punktu, nutarė, kad pagal „Sąjungos teisę“ valstybėms narėms nenustatyta pareigos leisti savo teisminėms institucijoms priimančioms nuosprendžius atsižvelgti į įtariamųjų ir kaltinamųjų bendradarbiavimą, visų pirma pasireiškiantį sudarant susitarimą su prokuroru, kuriame asmuo pripažįsta savo kaltę ir už tai jam skiriama mažesnė bausmė.

⁶⁴ 2019 m. birželio 13 d. Sprendimas *Moro* (C-646/17, EU:C:2019:489, 63 ir 72 punktai).

⁶⁵ Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, EŽTT nuomone, EŽTK 6 straipsnyje nėra aiškiai paminėta teisė tylėti, tačiau tai yra visuotinai pripažinta tarptautinė norma, kuri yra teisingo bylos nagrinėjimo sąvokos pagrindas (2021 m. vasario 2 d. Sprendimas *Consob* (C-481/19, EU:C:2021:84, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija)).

pasirašytas prokuroro⁶⁶. Tuo atveju, jei prokuroras nusprendžia taikyti šią procedūrą ir kaltinamasis sutinka su prokuroro jam pasiūlyta bausme, jis taip pat neturi teisės reikalauti, kad kompetentingas teismas, kuris nėra saistomas nei prokuroro pasiūlymo, nei suinteresuotojo asmens sutikimo, patvirtintų susitarimą. Iš NPK 382 straipsnio 8 dalies matyti, kad, kai teismas atsisako patvirtinti susitarimą dėl kaltės pripažinimo, jis grąžina bylą prokurorui.

81. Vadinasi, reikalavimas gauti sutikimą, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, nuo kurio priklauso susitarimo dėl sulygtos bausmės taikymo patvirtinimas, negali būti laikomas pažeidžiančiu teisę į teisingą bylos nagrinėjimą ir, konkrečiau kalbant, teisę į gynybą.

Išvada

82. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui *Sofiyski gradski sad* (Sofijos miesto teismas, Bulgarija) atsakyti taip:

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos, pirma, kompetencija patvirtinti susitarimą, kuriuo vienas iš kaltinamųjų pripažįsta savo kaltę dėl inkriminuojamų nusikalstamų veikų mainais į švelnesnę bausmę, suteikiama kitam teismui nei tas, kuriame iš pradžių buvo iškelta baudžiamoji byla, ir, antra, šio susitarimo patvirtinimas priklauso nuo išankstinės sąlygos, kad visi kiti kaltinamieji, kurie nepripažino savo baudžiamosios atsakomybės, pritartų šio susitarimo sudarymui.

⁶⁶ Žr. NPK 381 straipsnio 1 ir 6 dalis.